

kök anlamında yer aldığı şekilde tek başına eksik kalan, ayakta duramayan aile bireyleri birbirini tamamlamış olacaktır.

Çalışma hayatında kuşkusuz bir rekabet ortamı söz konusudur. Bu rekabete kapılan kadınlarda zaman zaman 'fıtrattan uzaklaşma' şeklinde tavırlar ortaya çıkmaktadır. Ancak bu noktada özellikle kadın çalışanların fıtratından şaşmadan, savunmasız bir biçimde, başka bir kimliğe bürünmeden, sürüklenmeden, fıtratında yer alan merhameti ve sevgiyi bırakmadan kâmil insan olma yönünde çabalaması, yarıdılıştan gelen özelliklerin, özünü ve esasını ve farklılıklarını bileerek çalışma hayatında bir etki ortaya koyması yararlı olacaktır. Çalışma hayatında vakarı, değerleri güçlendirecek açılımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Çalışma hayatında bir haksızlıkla karşılaştığı zaman da hakkını belli bir ahlak ve nezaket içerisinde ortaya koyması yerinde olacaktır.

Özetle denilebilir ki, kadınların çalışma hayatında daha fazla güçlenmesi ve ilerlemesi konusu, birçok göstergede olumlu seyretmesine rağmen, aile bağlantılı konularda gerilemelerin yaşanması üzücüdür. Böyle bir durum amaçlanana terstir. Bunu dönüştürmenin en önemli yolu haklarla ve sorumluluklarla bezenmiş değerleri ve fıtratı hatırlamaktan, onlara sahip çıkmaktan ve aileye değer vermekten geçmektedir.

Kaynaklar

İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı, Toplum Görünümü, 2024, İstanbul, 2025, İLKE Yayınları: 255 Alan İzleme Raporları: 22, Toplumun Görünümü Raporu: 4

TÜİK (2018), İstatistiklerle Aile, 2018, Yayın Tarihi: 08 Mayıs 2019 SAYI: 3072 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Statistics-on-Family-2018-30726>

TÜİK (2025), Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2024, Yayın Tarihi: 24 Şubat 2025, Sayı: 54194 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2024-54194>

TÜİK (2025), İstatistiklerle Kadın, 2024, Yayın Tarihi: 06 Mart 2025, Sayı: 54076 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadın-2024-54076>

Yıldız N. (2020). Uluslararası Kuruluşların Sözleşmelerinde "Aile"ye Bakış, Disiplinlerarası Yaklaşımla Aile Kongresi, Bildiriler Kitabı, ISBN: 978-605-80687-8-0 2. Baskı: Şubat, 2021 269- 281

<https://www.youtube.com/watch?v=mV4LO95z50g>

<https://aydin.diyanet.gov.tr/cine/Sayfalar/contentdetail.aspx?MenuCategory=Kurumsal&contentid=306>

İSLAM'DA EŞ SEÇİMİ VE EVLİLİKTE DENKLİK MESELESİ

Doç. Dr. Emine GÜMÜŞ BÖKE

Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı

Giriş

Insanlığın başlangıcına kadar uzanan evlilik, tarihin her döneminde bütün toplumlar da önemli bir müessese olarak kabul edilmiş, daima din bağlarıyla pekiştirilmiş ve yüceltilmiştir. Evlilik, İslam'da hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli bir kurumdur. Eş seçimi ise bu kurumun en temel basamaklarından biridir. Kur'an ve Sünnet, eş seçiminde belirli ilkeleri ortaya koymakta, bireyin dünya ve ahiret saadetini temin edecek niteliklere dikkat çekmektedir. İslam'a göre evlilik sadece bir akit değil; sevgi, merhamet, sadakat ve karşılıklı anlayışa dayalı bir hayat ortaklığıdır. Bu ortaklığın sağlam temellere dayanabilmesi için eş seçiminde belirli ölçütlerin dikkate alınması zaruridir.

Evlilik sosyal ve dinî bir yükümlülük olduğundan Kur'an-ı Kerim onu ağır ve önemli bir sözleşme (misâk-ı galiz) olarak vasıflandırmıştır¹. Bu önemli anlaşmaya girmeden önce tarafların iyi düşünmesi, ömür boyu sürecek beraberliğin mesut geçmesi için gereken tedbirlerin alınması hususunda İslâm hukuku erkek ve kadın arasındaki eş seçimine ve kefâetin göz önünde bulundurulmasına ehemmiyet vermiştir. Sağlam bir temel üzerine evlilik kurmak için daha işin başındayken eşlerin vereceği karar oldukça önemlidir. Kefâet

de eşlerin evliliğe karar verecekleri aşamada söz konusu olan bir husustur. Geçmişten günümüze kadar eşlerin uyum halinde yaşamaları için her toplumun kendine has, denklik kriterleri olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de, evlilik birliğinin sağlam temeller üzerine kurulması ve sağlıklı bir şekilde işlemlerini temin edici çeşitli tedbirler ve öğütler yer almakla birlikte, kefâet konusu doğrudan ele alınmamaktadır. Hadis literatüründe ise kefâet, hukuki bir zorunluluk veya şart olarak değil, daha çok eşler arasındaki uyumu ve aile birliğinin devamlılığını temin eden bir tavsiye veya sosyal gerçekliğin ifadesi şeklinde görülmektedir.

İslam hukukunun evlilik öncesine verdiği önem, evliliğin sağlam temeller ve prensipler üzerine bina edilmesini amaçlamış olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak böyle kurulan bir evlilikten beklenen hayırların gerçekleşmesi mümkün olabilir. Bu hayırlar; evliliğin devamlılığı, ailenin mutluluğu ve istikrarı, ailevi çözümlerin engellenmesi, evlilik bağının çatışma ve huzursuzluklardan korunması gibi temel unsurları kapsamaktadır. Çocukların sevgi dolu ve huzurlu bir ortamda büyüebilmeleri, eşlerin birbirlerinde sükûnet ve iç huzur bulabilmeleri de ancak bu şekilde mümkün hale gelir.

A. Evliliğin İslâm

Hukukundaki Yeri ve Önemi

Toplumun temel taşı sayı-

lan, aile müessesine ve bunun başlangıcı olan evlenme hususuna İslâm hukuku ayrı bir önem vermiştir. Evliliğe verilen bu ehemmiyet, İslâm hukukunun asli kaynaklarından olan Kur'an ve Sünnette çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de "*Aranızdaki bekârları kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davranışlı olanları evlendirin*"² buyrulurken insanın evlenmesi gerektiğine işaret edilmiştir. Hz. Muhammed de "*Nikâh benim sünnetimdir*"³ ifadesiyle evlenmeyi kendisinin bir sünneti olarak bildirmiş, "*Sünnetimden yüz çeviren benden değildir*"⁴ buyurarak evlenmeyi terk edenleri şiddetle uyararak; sadece kendini ibadete vermek gayesiyle de olsa bekâr kalmayı uygun görmemiştir.

İslâm'da evliliğin gayesi; eşler arasında ünsiyet, neslin devamı, birtakım biyolojik ihtiyaçların karşılanması ve zinadan korunma şeklinde sıralanabilir. Kur'an-ı Kerim'de "*Sizi bir tek nefisten yaratan ve gönlünün huzura kavuşacağı eşini de ondan var eden Allah'tır*"⁵ denilmektedir. Yine Kur'an'da bu hususta, "*İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir*"⁶ buyrulmaktadır. Bu ifadeler, evlilikteki temel gayenin, eşler arasında sevgi ve ünsiyet oluşturulmasını, eşlerin birbiriyle huzura ve sükûna

ulaşmasını temin etmek olduğunı ortaya koymakta⁷ ve aile muhitinin insanın ruh sağlığı için ne kadar gerekli olduğunu da açıkça ifade etmektedir⁸.

Kur'an'ı Kerim'de kadınların erkekler için, erkeklerin de kadınlar için birer örtü oldukları açıklanmaktadır⁹. Çiftlerden her birinin ötekine elbise, örtü olması; onu örtmesi, şehvet hislerinin açığa çıkıp kötü yollara düşmesini önlemek demek olduğu gibi, her birinin ötekine muhtaç olup birbirlerini her bakımdan tamamlaması manasına da yorumlanmaktadır¹⁰. Bu konuda Hz. Muhammed'in şu hadisi de, evliliğin zinadan koruma gayesi taşıdığını ortaya koymaktadır: *"Ey gençler topluluğu, sizden evlenmeye gücü yetenler, hemen evlensin, çünkü evlenmek gözü haramdan sakındırır, iffeti daha çok korur. Evlenmeye gücü yetmeyenler oruç tutsun, zira oruç şehveti kırar"*¹¹. Aynı hususta Kur'an-ı Kerim'de, fakirlik sebebiyle evlenmeyenlerin, Allah, lütfu ile onları zenginleştirenceye kadar iffetli davranmaları tavsiye edilmektedir¹². Bu ayet evlenmenin iffeti korumayı sağlayacağına delil teşkil etmektedir.

Evlenme bir taraftan Kur'an'ı Kerim'de ve hadislerde teşvik edilirken, diğer taraftan bu önemli müessesenin gayri meşrû tutum ve davranışlarla lekelennemesi için köklü tedbirler alınmış ve cezaî müeyyideler konmuştur. Yüce Allah Kur'an'da

*"Sakın zinaya yaklaşmayın, doğru-su bu çirkindir, kötü bir yoldur"*¹³ buyurarak müminlerin ona yaklaşmamasını emretmektedir. Yine Kur'an *"Mümin erkeklere söyle, gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler; mahrem yerlerini korusunlar"*¹⁴ emriyle erkeklere; *"Mümin kadınlara da söyle, gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetini esirgesinler"*¹⁵ emriyle de kadınlara, harama bakmayı yasaklamakta; iffeti korumayı istemektedir. Hz. Muhammed de hadislerde zinanın haram olduğunu vurgulamıştır¹⁶.

Kur'an'ı Kerim'de meşrû evlilik için *"muhafazalı olmak, korumak, iffetli olmak"* anlamına gelen *"İhsan"*¹⁷ tabirinin kullanılması da çiftlerden her birinin, evlenmekle günahattan, şehvetin baskısından, hayatın tehlikelerinden korunmuş olacağını göstermektedir¹⁸. Ancak şehvî arzuların giderilmesi ve böylece zinadan korunma, evliliğin asıl hedefi olmayıp, eşler arası ünsiyet ve neslin devamı gayelerinden sonra gelen amacdır. Nitekim, beraberliğin biyolojik yönü sona ermiş olan yaşlılık, hastalık gibi hallerde de evlilik devam etmektedir. Hatta yaşlılar arasında dayanışma daha da artmaktadır. Çünkü yaşlılarda ünsiyete, sohbete, teselliye ihtiyaç artmaktadır.

İslâm'da evlilik akdi, alış-veriş, icâre ve diğer akidler gibi basit bir akit değildir. İslâm in-

sanlığın mutluluğu, sağlıklı nesiller yetiştirilerek, fertlerin ve toplumun devamını sağlamak için evlilik bağının, nikâh müessesesinin gerekliliğini ve kutsiyetini belirterek, nikâhı ağır bir misak olarak vasıflandırmış ve evliliği şerefli bir akit haline getirmiştir¹⁹.

B. Kavram Olarak Kefâet

Evlilikte denklik fıkıh literatüründe kefâet olarak ifade edilmektedir²⁰. Kefâet *"kâfee"* fiilinden alınma bir masdar olup aslında *"küfüv"*den türetilmiştir. Beraberlik, eşitlik, benzerlik, yeterlik gibi anlamlara gelmektedir²¹. İtibar, değer, kıymet ve mertebe yönünden müsavi ve benzer olan kimseler arasındaki yakınlığa da *"küfüv"* denir²². Diğer bir ifadeyle küfüv, şerik, ortak, eş, nazir, akran, benzer, misil ve denk manalarına gelmektedir²³. Kur'an-ı Kerim'de de İhlâs suresinde bu anlamda kullanılmıştır²⁴. Elmalılı küfüv'ün, beraber, eşit, adalet sahibi, denk, eş, hemayar, akran, kafadar, yar, misil ve nazir (benzer) anlamlarına geldiğini belirtmiştir²⁵.

Eşler arasında denklik her iki tarafın da birbirine denk olması manasına gelmekle beraber İslâm Aile Hukukunda denklik (kefâet), erkeğin kadına din, nesep, meslek, mal gibi hususlarda denk olması şeklinde anlaşılmaktadır²⁶. Bu konuda pozitif bir ayrımcılık yapılmış ve bazı durumlar hariç kadının erkeğe değil erkeğin kadına denk

olması aranmıştır²⁷. Ömer Nasuhi Bilmen'in kefâeti "*erkeğin alacağı kadına eşit veya ondan daha şerefli olması*" şeklindeki tanımı erkeğin kadından üstün olmasını ifade etmesi bakımından dikkat çekicidir²⁸. Aile Hukuku Kararnamesi'nde ise kefâet "*mal ve hırfet gibi konularda erkeğin kadına küfûv olması*" şeklinde tanımlanmıştır. Modern İslâm hukukçuları ise kefâeti, evlenecek çiftler arasında itikadî, ahlakî, içtimaî, iktisadî ve kültürel seviye bakımından yakınlık veya denkliğin var olması şeklinde tarif etmektedirler. Kefâetin, evlilik hayatında istikrarı ve huzuru sağlayacağı, hem kadını hem de velileri örfî olarak kocayla ayıplanmasından korumaya vesile olacağı düşünülmüştür²⁹.

C. İslâm'da Kefâetin Önemi ve Hedefi

İslam, aile hayatının sağlam temeller üzerine kurulmasını hedeflemiş ve bu doğrultuda

eşler arasındaki uyumun önemi özellikle vurgu yapmıştır. Söz konusu uyumun sağlanabilmesi için evlenecek bireyler arasında dindarlık, soy ve asalet, sosyal statü, hürriyet, ekonomik durum **ve** fizikî yapı gibi unsurlarda bir denklik (kefâet) bulunması gerektiği kabul edilmiştir. İslam hukukçuları, bu unsurların evlilikten beklenen amaçların gerçekleşmesinde olumlu katkılar sağlayacağı görüşündedir. Kefâet konusu, birçok fıkıh kaynağında bazı naslarla birlikte sosyokültürel temellere dayanarak ele alınmıştır. Ancak kefâetin hangi alanlarda ve ne ölçüde aranacağı konusunda İslam hukukçuları arasında görüş farklılıkları mevcuttur. Bununla birlikte, tüm İslam hukukçuları, evlilikte kefâet arayışında dindarlığın öncelikli unsur olması gerektiği konusunda ittifak halindedir³⁰. Zira eşlerin aynı inanç değerlerine, aynı ibadet anlayışına ve ortak bir dünya görüşüne sahip olmaları, pek çok meselede fikir birliğini beraberinde getirecektir. Buna karşılık, eşlerden birinin dindar, diğerinin ise

dini değerlere uzak olması durumunda, hayatın birçok alanında fikir ayrılıklarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu durum, istek ve beklentilerin çatışmasına yol açarak, evlilikte uyumun sağlanmasını ve birlikteliğin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesini zorlaştıracaktır.

Kur'ân-ı Kerîm'in emrine uygun olarak iffetli kadın ve erkeklerle evlenilmesi³¹ tavsiye edilmiştir. Bu bağlamda, evlilikte öncelikle dindarlık ve ahlâk açısından bir denklik sağlanması esastır. Ancak bu temel koşulun yanında, evliliğin sürekliliği ve uyumu açısından, taraflar arasında zevkler, beklentiler, hayat tarzı, kültür seviyesi ve sosyal itibar gibi alanlarda da imkânlar ölçüsünde bir denkliğin gözetilmesi faydalı görülmektedir³². Nitekim Buhârî ve Müslim'de rivayet edilen bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.s), kadının dört sebeple nikâhlandığını belirtmiştir: *malı, soyu, güzelliği ve dindarlığı*.³³ Bu unsurlar arasında özellikle dindarlık ve güzel ahlâk, aile huzuru ve sadeti açısından öne çıkarılmış; diğer unsurlar ise tamamen reddedilmeksizin ikinci planda değerlendirilmiştir³⁴. Zaten İslam

hukuk doktrinde denkliğin hangi hususlarda aranması gerektiği konusundaki görüşlerin ayrıntılarına inildiğinde, bütün bu yaklaşımların ailenin sağlam temeller üzerine kurulması ve korunması amacına yönelik olduğu açıkça görülmektedir³⁵.

Sağlıklı, dengeli ve ahenkli bir toplum düzeninin tesisi, şüphesiz evlilik kurumunun sağlam temeller üzerine inşa edilmesiyle mümkündür. Bu sebeple, İslam dini evlilik öncesi eş seçimi konusuna büyük önem atfetmiş, Hz. Muhammed (s.a.s) de pek çok hadisinde bu konuda çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur. Zira insanlar, tabiatları gereği farklı fizikî özelliklere, güzellik anlayışlarına, mal-mülk durumlarına ve sosyal çevrelere sahiptirler. Evlilik ise sadece bir sözleşme değil; uyum, sevgi, anlayış ve gönül birliğini gerektiren bir ortaklıktır. Bu nedenle, birbirini anlayan, seven, saygı duyan ve tamamlayan bireylerden oluşan aile yapıları daha sağlam ve kalıcı olmaktadır³⁶. Bu bağlamda İslam'ın, sonradan yaşanabilecek olumsuzluklara karşı önceden bir tedbir olarak denkliliği (kefâet) esas alması, kişinin en sağlıklı ve huzurlu aile hayatını, kendisine denk bir eşle sürdürebileceği düşüncesine dayanmaktadır. Böyle bir yaklaşım, sadece bireysel mutluluğu değil, toplumsal istikrarı da hedeflemektedir.

H. Muhammed de bir hadi-

sinde denklik konusuna dikkat çekerek şöyle buyurmuştur: “*Kadınların en hayırlılarıyla evlenmeye bakın. Denginiz olan kadınlarla evlenin ve emsâliniz kızları isteyin*”³⁷. Hz. Muhammed bir başka hadisinde de “*Eğer denk iseler kadınları istedikleri ile evlendirin*”³⁸ buyurarak evlilikte denkliliğin ehemmiyetine dikkat çekmiştir. Eşler arasındaki denklik, onların birbirlerine daha yakın hissetmelerini sağlamakta; bu yakınlık ise sevgi, nezaket ve bağlılık duygularının daha güçlü olmasına vesile olmaktadır. Sevgi, muhabbet ve nezaket zemininde bütünleşme potansiyeli taşıyan bireyler arasında kurulacak bir eşitlik, evlilik ilişkisinin sağlamlığı açısından daha uygundur. Bu bağlamda, eşler arasında fikir ve düşünce birliğinin bulunması, değer yargılarının ve tutumlarının birbirine yakınlık göstermesi, sevgi ve bağlılığın en kritik belirleyicilerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla, eş seçimi sürecinde kefâet ilkesine riayet edilmesi, sadece dini ya da sosyal bir gereklilik değil, aynı zamanda duygusal uyum ve aile içi huzurun teminatı olarak da değerlendirilmektedir. Çocukların sevgi ve huzur içinde büyümeleri, eşlerin birbirlerinde huzur ve iç rahatlığını bulmaları ancak böyle gerçekleşebilir³⁹.

İslam hukukçuları, erkek ve kadın arasında –özellikle kadın aleyhine olacak şekilde– açık bir denksizliğin bulunması

durumunda, bu durumun hem kadın hem de erkek açısından rahatsızlık ve mağduriyet doğuracağı kanaatindedirler. Bu tür evliliklerin uzun vadede sağlıklı bir şekilde sürdürülebilme ihtimali oldukça düşük görülmektedir. Bu nedenle hukukçular, aile içi ihtilaflar ortaya çıktıktan sonra müdahalede bulunmak yerine, önleyici bir tedbir olarak evliliğin başında eşler arasında denklik bulunmasını özellikle kadının haklarını koruma amacıyla gerekli görmüşlerdir⁴⁰. Ayrıca evlilik hayatının huzur ve istikrar içerisinde devam etmesini sağlamak, erkeğin dinî, iktisadî ve sosyal yönleriyle kadına uygunluk arz etmesi ve kadının ve ailesinin toplum nezdinde olumsuz bir değerlendirmeye maruz kalmasını önlemek gibi gerekçelerle, erkek tarafının kadına yakınlık ve denkliliğe sahip olması gerektiği düşünülmüştür. Bu durumun hem eşler hem de aileleri arasında mutluluğa, huzura ve sevgiye vesile olacağı kabul edilmiştir⁴¹. Dolayısıyla, ailelerin sosyal yapılarının, kültürel seviyelerinin, dinî anlayışlarının ve yaşam standartlarının belirli ölçülerde benzerlik göstermesi, evliliğin sağlıklı ve huzurlu bir şekilde devam etmesinde önemli bir etkidir⁴². Bu itibarla, taraflar arasında sohbet, ülfet, muâşeret ve akrabalık bağlarının tesis edilmesi ve bu ilişkilerin samimi şekilde sürdürülebilmesi, büyük ölçüde

denk bireyler arasında mümkün olmaktadır⁴³.

Evliliğin başarıyla yürütülmesi, eşlerin karşılıklı ilişkilerinde samimiyet ve sükûnet içinde bir birliktelik sürdürebilmeleri açısından; taraflar arasında azami ölçüde düzen, uyum ve benzerlik bulunması gerektiği açıktır. Alışkanlıklar, kişilik özellikleri, yaşam tarzı, ailevi gelenekler, sosyal ve ekonomik durumlar ile eğitim düzeyindeki paralellik, evliliğin başarı şansını artırmaktadır⁴⁴. Bu bağlamda, eş adayları arasında denklik arayışının günümüzde de evliliğin sağlıklı ve sürekli olması açısından önem taşıdığı açıktır⁴⁵. Kadının erkekte kefâet araması ile erkeğin kadında kefâet araması arasında İslam hukuku açısından belirgin farklar bulunmaktadır. Erkeğin, sosyal ve ekonomik yönden kendisine denk olmayan bir kadınla evlenmesi caiz olup, bu durum nikâhın geçerliliğini etkilemez ve herhangi bir hukukî yaptırıma da yol açmaz⁴⁶. Bu farklılığın temelinde, toplumda erkekten daha aşağı statüdeki bir kadınla evlenmenin ayıplanmaması, ancak kadının denk olmayan bir erkekle evlenmesinin sosyal açıdan sakıncalı görülmesi yatmaktadır. Ancak kadının erkeğin ailesine intisap etmesi sebebiyle, kadının kendisine denk olmayan bir erkekle evlenmesi uygun görülmemiştir. Bu tür evliliklerde, kadının velisi, denklik bulunmadığı gerekçesiyle nikâ-

ha itiraz edebilir ve mahkeme-ye başvurarak fesih talebinde bulunabilir⁴⁷. Denilebilir ki, evlilik eşlerin karşılıklı birbirlerine denk olmalarına dikkat etmek, evliliğin ahenkli ve huzurla devamı açısından gerekli bir tedbir olmakla beraber, bu ahenkliğin hukuku ilgilendiren ciheti, sadece erkeğin kadına denk olup olmaması hususudur.

Günümüzde ise bireyler arasındaki sosyal farklılıkların daha belirgin hale gelmesi, kültürel çeşitliliğin artması ve bireysel özgürlüklerin öne çıkması, eş seçiminde denklik ilkesini daha da önemli kılmaktadır. Özellikle dijitalleşen iletişim ortamlarında farklı sosyal ve kültürel kesimlerden bireyler çok daha kolay tanışabilmekte; bu da evliliklerde temel değer farklılıklarından doğan uyumsuzluk riskini artırmaktadır. Ayrıca ekonomik koşulların karmaşıklığı, aile yapılarındaki dönüşüm ve toplumsal beklentiler, eşler arasında daha fazla anlayış ve ortak zemine duyulan ihtiyacı beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, eş adayları arasında denklik arayışının günümüzde de evliliğin sağlıklı ve sürekli olması açısından önem taşıdığı açıktır⁴⁸. Evliliğin temel amacı olan huzur ve mutluluğun sağlanabilmesi için eşler arasında belirli asgari müştereklerin bulunması gereklidir. Karakter yapısı, sosyal çevre, ekonomik düzey ve kültürel birikim açısından birbirine denk

olan bireyler arasında uyum ve anlaşma daha kolay sağlanmaktadır. Bu açılardan eşler arasında ciddi farklılıkların bulunması, çoğu zaman evlilik bağının zayıflamasına ve nihayetinde kopmasına neden olabilmektedir⁴⁹. Ailelerin sosyal yapıları, kültürel düzeyleri, dini anlayışları ve yaşam standartları benzer seviyelerde olduğunda, kurulan yuvalarda mutluluk ve huzurun hâkim olması daha mümkündür. Aile fertlerinin benzer özellikler taşıması, aralarındaki uyumu ve kaynaşmayı hızlandırmaktadır. Aksi takdirde, yalnızca eşler arasında değil, aileler arasında da gerçek bir dostluk ve samimiyet ilişkisi kurmak zorlaşmaktadır⁵⁰.

Sonuç itibarıyla, aile içi ilişkilerin istenilen biçimde sürdürülmesi ve evlilikte mutluluğun devamlılığı büyük oranda eş seçiminin doğru yapılmasına bağlıdır. Bu bağlamda, eşler arasındaki ortak niteliklerin artmasıyla birlikte aile içi ilişkilerde mutluluk oranının yükselmesi beklenmektedir. Ancak, aile mutluluğu üzerinde, eşler arasındaki farklılıkların etkilerinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Benzerliklere odaklanan evlenecek bireyler, sadece birbirlerinin olumlu yönlerini görmeye eğilimli olup, farklılıkların zamanla uzaklaştırıcı etkisini gözlemleyemeyebilirler. Bu nedenle, evlilik adaylarının çok yönlü değerlendirme yapmaları ve birbirlerine denk kişilerle evlilik kurmaları,

Evlilikte denklik fıkhî literatüründe kefâet olarak ifade edilmektedir. Kefâet “kâfee” fiilinden alınma bir masdar olup aslında “küfüv”den türetilmiştir. Beraberlik, eşitlik, benzerlik, yeterlik gibi anlamlara gelmektedir. İtibar, değer, kıymet ve mertebe yönünden müsavi ve benzer olan kimseler arasındaki yakınlığa da “küfüv” denir. Diğer bir ifadeyle küfüv, şerik, ortak, eş, nazir, akran, benzer, misil ve denk manalarına gelmektedir.

mutluluğun sağlanması açısından son derece önemlidir. Zira, evliliklerin başlangıç aşamasında eşlerin karakterleri, mizacı, eğitim düzeyi, sosyal konumu, dini inançları, ekonomik durumu ve fiziksel özellikleri dikkate alınmadan yapılan birlikteliklerde, zamanla ortaya çıkan uyumsuzlukların evlilik birliğini zedeleyerek boşanmalara yol açtığı görülmektedir.

Günümüzde ise, eşlerin din-darlık, ahlak, kültür, ekonomik durum ve meslek gibi açılardan denkliğinin sağlanması, hukuki bir zorunluluk olmaktan ziyade tarafların inisiyatifine ve toplumun sosyal yaptırımlarına bırakılmaktadır. Çünkü eşler arasındaki denklik hususunun hukuki yaptırımlarla düzenlenmesinin birtakım olumsuzluklar doğurabileceği düşünülmektedir. Ancak, modern toplumda yaşanan hızlı sosyal değişimler ve aile kurumundaki dönüşümler, kadının sosyal rol ve statüsündeki farklılıklar sebebiyle denklik konusunu yeniden gündeme getirmektedir. Özellikle kadının iş hayatında yer alması, eğitim ve üretim süreçlerine katılması, sosyal statüsündeki farklılıkların artmasına ve dolayısıyla eş seçiminin önem kazanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, günümüzde eşler arasındaki ekonomik, sosyal, eğitim ve kültürel farklılıklar temelinde boşanmaların, “geçimsizlik” faktöründen kaynaklandığını

anlamak mümkündür. Elbette ki, normal şartlarda bireyler boşanmayı amaçlayarak evlenmemekte, çoğunlukla kendileri için en uygun gördükleri kişilerle evlilik kararı almaktadırlar. Ancak, evlilikler birçok umut ve beklentiyle kurulduğundan, bu beklentilerin gerçekleşmemesi durumunda zamanla ciddi uyumsuzluklar ve boşanma süreçleri ortaya çıkabilmektedir⁵¹.

Sonuç

Evlilik hayatında istikrarın sağlanması ve evlenmenin gayesine ulaşılabilmesi için eşler arasında kefâetin bulunması büyük önem arz etmektedir. Kefâet, özellikle evlenecek erkeğin içtimaî, iktisadî, itikadî ve fizikî bakımlardan kadına denk olması hâlidir. Bu prensip, evliliğin sürdürülebilirliği, tarafların birbirlerini anlaması ve aralarındaki uyumun sağlanması açısından dikkate alınması gereken önemli bir ilkedir. Evlilikte kefâet prensibi, yalnızca İslâm hukukuna mahsus olmayıp, İslâm öncesi Arap toplumlarında da evlenme adetlerinde yer alan bir uygulamaydı. Ancak İslâm, bu uygulamayı kadın lehine olacak şekilde düzenlemiş ve onu hukuki bir güvenceye dönüştürmüştür. Kadının izni olmaksızın zorla evlendirilmesini yasaklayan İslâm, onun kendisine denk bir eş seçme hakkını tanımıştır. Böylece kadın, evlenme iradesini kendi rızasına dayandırma

imkânı bulmuş ve sosyal statüsü yükseltilmiştir.

Günümüzde ise kefâet ilkesi çoğunlukla göz ardı edilmekte, bu durum evliliklerin istikrarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Evlilikten beklenen sonuçların elde edilebilmesi için bu ilkenin nikâh öncesinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Taraflar arasında belirgin farklılıkların bulunması, ilişkide egemenlik mücadelesine yol açabilmekte ve bu da evlilik bağına zayıflatılabilmektedir. Bu nedenle eş seçimi sürecinde kefâet, ciddi şekilde göz önünde bulundurulmalıdır.

Her ne kadar kefâet (denk olma) şartı evlilik açısından yerinde ve önemli bir ilke olarak kabul edilse de, bu şartın içeriği sabit ve değişmez değildir. Bu nedenle klasik kaynaklarda denkliğe önem verilmiş olmakla birlikte, denkliğin kapsamı hakkında kesin, değişmez ve ayrıntılı açıklamalardan kaçınılmıştır. Zira denklik, toplumun örf ve âdetlerine, tarafların bilgi ve kültürel düzeylerine, aldıkları eğitime ve benimsedikleri değer sistemine göre farklı şekillerde tezahür etmektedir. Bu bağlamda, eş seçimi sürecinde toplumun alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri belirleyici bir rol oynamaktadır. Çünkü birey, evlilikten sonra da aynı toplumun bir parçası olarak yaşamını sürdürecektir ve çevresindeki insanların bu evliliği yadırgamaması, aksi-

ne uygun bulması, evliliğin toplumsal kabulü açısından önem arz edecektir.

Günümüzde bireysel özgürlüklerin artması ve dijitalleşmenin yaygınlaşması, bireylere eş seçiminde daha geniş bir yelpazeye ulaşma imkânı sunmuştur. Ancak bu çeşitlilik, beraberinde temel değer farklılıklarına dayalı çeşitli sorunları da getirmiştir. Modern eş seçiminde maddi unsurların ön planda tutulması, dindarlık ve ahlaki değerlere yeterince önem verilmemesi, evlilik kurumunun sağlam temellere oturmamasına ve dolayısıyla boşanma oranlarının artmasına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, sosyal medya ve internet aracılığıyla kurulan ilişkiler, bireylerin birbirlerini yüzeysel bir şekilde tanımalarına yol açmakta, bu da evlilik sürecinde karşılıklı beklenti uyumsuzluklarını beraberinde getirmektedir. Tüm bu gelişmeler ışığında, İslâm'ın önerdiği kefâet (denk olma) ilkesi yalnızca klasik dönem toplumları için değil, çağ-

daş toplumlar açısından da geçerliliğini ve önemini korumaktadır.

Sonuç olarak, eşler arasında karşılıklı denklik arayışı, evliliğin uyumlu ve huzurlu bir şekilde sürdürülmesi açısından önemli bir tedbir olarak değerlendirilmektedir. Ancak hukukî anlamda kefâet, esas itibarıyla erkeğin kadına denk olup olması ile sınırlı tutulmuş; kadının haklarını koruyucu bir norm olarak yer bulmuştur. İslâm'da eş seçimi, yalnızca duygusal değil; aynı zamanda aklî, dinî ve ahlakî muhakemeye dayanan bir süreçtir. Dindarlık, ahlakî olgunluk, sosyal ve kültürel uyum gibi faktörlerin dikkate alınması, hem bireylerin hem de toplumun huzuru açısından büyük önem taşımaktadır. Evliliğin sağlam temeller üzerine inşa edilmesi, sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ve çocukların uygun şekilde yetiştirilebilmesi açısından eşler arasında ortak değerlerin bulunması büyük önem taşımaktadır. Evlenecek bireyler, İslami

ölçüler çerçevesinde birbirlerini tanımalı; aralarında ruhî bir yakınlık ve sıcaklık bulunmalı; evlilik süresince Allah'ın rızasına ulaşma niyetini esas almalıdır. Bu bağlamda, eşler arasında uyumun sağlanması, hem bireysel mutluluğun hem de aile içi düzenin temininde belirleyici rol oynamaktadır. Dolayısıyla, eş adaylarının makul ölçüler dâhilinde aralarında ortak paydaların ve asgari müştereklerin bulunmasına özen göstermeleri, dinin genel ilkeleriyle ve sağduyunun gereklilikleriyle örtüşen en isabetli yaklaşım olacaktır.

Kaynakça

- AFZALUR RAHMAN, (1990), *Encyclopedia Of Seerah Sîret Ansiklopedisi*, İstanbul: İnkılâb Yayınları.
- AKTAN, H. (1997), *Kefâet, İslâm'da İnanç İbadet ve Günlük Anlayış Ansiklopedisi*, İstanbul: MÜİF Vakıf Yayınları.
- ANSAY, S. Ş. (1958), *Hukuk Talihinde İslâm Hukuku*, Ankara: Ajans Türk Matbaası.
- ARMAÇAN, M. (1990), "Kadın", *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*, İstanbul: Risale Yayınları.
- AYNÎ, E. M. (ts), *el-Binayetü fi Şerhi'l-Hidayeti*, Beyrut: Dârü'l-Fikr.
- AYDIN, M. A. (1985), *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: MÜİF Vakfı Yayınları.
- BİLMEN, Ö. N. (1968), "Hukuku-ı İslâmiyye ve İstilahatı Fıkhiyye Kamusu", İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- BUHÂRÎ, M. (1982), *Sahih*, Cilt: V-VIII, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- BUHÛTÎ, M. Y. (1997), *Keşşâfu'l-Kına'an Metni'l-lkna*, Cilt IV, Beyrut: Alemü'lKütüb.
- CERRAHOĞLU, İ. (1991), *İslâm'da*

- Ailenin Önemi ve Aile Müessesemizdeki Erozyon*, *Diyanet Dergisi Aile Özel Sayısı*, 27 (2), 15-24.
- CİN, H. (1988), *İslâm ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- DİKMEN, M. (1996), "İslâm'da Kadın Hakları", İstanbul: Cihan Yayınları.
- DİRİK, M. (2015), "İslam Aile Hukukuna Göre Evlenmede Eşler arasında Denklik", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (26).
- DÖNDÜREN, H. (1983), *Delilleriyle İslâm Hukuku*, İstanbul: Erenler Matbaası.
- EBU ZEHRÂ, M. (1957), *el-Ahvâlü's-Şahsiyye*, Kahire: Daru'l-Fikru'l-Arabi.
- ERGÜNEY, H. (1973), *Türk Hukukunda Lügat ve İstilahlar*, İstanbul: Yenilik Basımevi.
- FEYZİOĞLU, N. F. (1986), *Aile Hukuku*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- GÜLEÇ, H. (1996), *İslâm Hukukunun Kur'an'daki Genel Prensipleri*, İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- GÜMÜŞ, E. (1999), *İslâm Hukukuna Göre Eşler Arasında Denklik (Yüksek Lisans Tezi)*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İBN ÂBİDİN, M. (1983), *Reddü'l-Muhatarale'd-Dürü'l-Muhtar*, İstanbul: Şamil Yayınevi.
- İBN'UL-HUMÂM, K. (1315), *Fet-hu'1-Kadir*, Beyrut: Dârü'l-Fikr.
- İBN KUDÂME, M. (1972), *el-Muğnî*, Cilt VII, Beyrut: Darü'l Kutubi'l-Arabi.
- İBN MÂCE, E. A. M. (1981), *Sünen*, Cilt 1, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İBN MANZÛR, C. (ts), *Lisânu'l-Arab*, Beyrut: Dâr Sâdir.
- KARAMAN, H. (1996), *Mukayeseli İslâm Hukuku*, İstanbul: Nesil yayınları.
- KÂSÂNÎ, A. (1982), *Bedaiu's-Sanaî*, Beyrut: Daru'l-Kitabu'l-Arabî.
- KESKİOĞLU, O. (1984), *Fıkıh Tarihi ve İslâm Hukuku*, Ankara: DİB Yayınları.
- KUTUP, S. (1997), *Kadın ve Aile*, trc: Halit Yılmaz, İstanbul: İhtar Yayıncılık.
- MEVDÛDÎ, E. A. (1994), *İslâm'da Aile Hukuku*, trc: Memiş Tekin, İstanbul: Esra

Yayınları.

- MEVSİLİ, E. F. (1985), *el-İhtiyar li Ta'li'l-Muhtar*, Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye,
- MÜSLİM, E. H. (1981), *Sahih*, İstanbul: Çağrı Yayınları,
- ÖZÖN, M. N. (1979), *Osmanlıca Türkçe Sözlük*, İstanbul: İnkilap ve Aka Kitabevleri.
- PEKDEMİR, Ş. (2015), "Evlilikte Denklik Konuları Üzerine Bir Değerlendirme", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15 (1).
- SERAHSİ, E. M. (1982), *el-Mebsût*, İstanbul: Çağrı Yayınları,
- SİBÂÎ, M. (1997), *Şerhu Kânunu'l-Ahvâlü's-Şahsiyye*, Beyrut: el-Mektebül-İslâmi.
- SİBÂÎ, M. (1993), *İslâm'da Kadın Hakları*, Ankara: Rehber Yayınları.
- ŞABAN, Z. (1989), *El-Ahkâmü's-Şer'iyyetü li'l-Ahvâlü's-Şahsiyye*, Bingazi,
- ŞAHİNKAYA, R. (1981), *Aile İlişkilei*, Ankara: Kardeş Matbaası.
- ŞELEBÎ, M. M. (1977), *Ahkâmü'l-Usra fi'l-İslâm*, Beyrut: Daru'n-Nahda elArabiyye,
- ŞEYBÂNÎ, M. (1996), *Camîu's-Sağir*, ter: Mutlu & Döğen & Hatip, İstanbul: Yeni Asya Neşriyat Araştırma Merkezi
- ŞİMAÇ, M. (1995), *el-Müfîd mine'l Ebhasi fi Ahkâmiz-Zevac ve't-Talâk*, Beyrut: Daru'l-Kalem.
- TİRMİZİ, M. (1981), *Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- TOPALOĞLU, B. (1988), *İslâm'da Kadın*, İstanbul: Yağmur Yayınları.
- ÜNAL, A. (1994), *Yahudilik'te, Hristiyanlık'ta ve İslâm'da Evlilik* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- YAZIR, E. H. (ts), *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Azim Dağıtım.
- YILMAZ, M. K. (1994), *Kur'an Ailesi*, Urfa: Hilal Yayınları.
- ZEYDAN, A. (1993), *el-Mufasssal fi Ahkâmü'l-Mer'e*, Beyrut: Müessesetü'r-Risale.
- ZUHAYLÎ, V. (1994), *İslâm Fıkhi Ansiklopedisi*, İstanbul: yy.